

Prof. dr hab. Ewa Jarosz
Uniwersytet Śląski w Katowicach

**Recenzja osiągnięć naukowych Pani dr Katarzyny Gawlicz
ws. o nadanie stopnia doktora habilitowanego nauk społecznych
w dyscyplinie: pedagogika**

1. Sylwetka zawodowa Kandydatki

Pani dr Katarzyna Gawlicz zawodowo związana jest z Dolnośląską Szkołą Wyższą we Wrocławiu. Swoją karierę naukową budowała jednak wielomiejscowo i międzynarodowo, zdobywając kolejne etapy wykształcenia na Uniwersytecie Wrocławskim (licencjat, magisterium), Uniwersytecie Środkowoeuropejskim w Budapeszcie (magisterium) oraz Roskilde University w Danii (doktorat). Jestem przekonana, że w dużej części to owa międzynarodowa ścieżka konstruowania kariery i tożsamości naukowej od samego początku spowodowała, że obecnie Kandydatka wpisuje się w model nowoczesnego otwartego na świat stylu uprawiania nauki opartego na solidnych podstawach metodologicznych i umiejętnościach wykorzystywania różnego rodzaju danych oraz na szerokim rozeznaniu w dyskursie międzynarodowym jako bazie dla prowadzenia badań podstawowych i aplikacyjnych a także opartego na dobrym ukierunkowaniu się tematycznym na szczególnie istotne globalne i aktualne problemy społeczno-edukacyjne. Cechą zauważalną sposobu uprawiania nauki przez Katarzynę Gawlicz jest też zespołowe realizowanie badań i w następstwie – zespołowe przedstawianie publikacji. Także więc pod tym względem, wpisuje się ona w model nowoczesnej nauki realizowanej obecnie w świecie przede wszystkim przez interdyscyplinarne zespoły badawcze. Ponadto, Kandydatka wpisuje się w model nowoczesnego naukowca nie tylko sposobem uprawiania nauki tj. tematyką i charakterem prowadzonych badań ale także poprzez upowszechnianie swych badań, publikując ich wyniki w j. angielskim na łamach międzynarodowych prestiżowych czasopism naukowych.

Poprzez charakter prowadzonych badań i ich tematykę oraz w następstwie poprzez ich opracowania /publikacje/ Doktor Katarzyna Gawlicz prezentuje się jako badaczka interdyscyplinarna, choć wyraźnie widać w uprawianiu refleksji nad zjawiskami i problemami,

które ją interesują wpisuje się przede wszystkim w obszar dyscypliny jaką jest pedagogika. Kandydatka tematycznie i formacyjnie osadzona jest w szeroko rozumianych *childhood studies* i *gender studies*, które same w sobie jako formacje badawcze zakładają interdyscyplinarność badań prowadzonych w ich ramach. Terenem jej badań jest przede wszystkim przedszkolna i szkolna rzeczywistość analizowana na tle społeczno-politycznego kontekstu. Badaczka sama charakteryzuje swój dorobek naukowy jako lokujący się w trzech obszarach tematycznych:

1) dotyczący edukacji demokratycznej jako edukacyjnej alternatywy, w ramach którego przedstawiła też w aplikacji o nadanie stopnia doktora habilitowanego swoje główne osiągnięcie naukowe – monografię/rozprawę habilitacyjną,

2) wczesnej edukacji jako przestrzeni wdrażania dzieci do edukacji realizowanej w relacji władzy i podporządkowania,

3) edukacji jako przestrzeni doświadczania - w sensie praktykowania - demokracji i praw dziecka.

Jak zauważyć więc można, Doktor Gawlicz jest badaczką o zdecydowanym tematycznie, wyrazistym profilu zainteresowań badawczych realizowanym w kilku ścieżkach szczegółowych. Oczywiście, jak to jest w biografiami większości badaczy, w dorobku Kandydatki znajdują się też tzw. *varia*, które jednak w jej przypadku, mają zdecydowanie epizodyczny i marginalny charakter i *nota bene* także w większości oscylują wokół tematyki edukacji.

Podkreślany przez Kandydatkę jako zasadnicza podstawa wniosku o nadanie stopnia doktora habilitowanego obszar jej badań i publikacji dotyczący szkół demokratycznych w Polsce jest bez wątpienia obszarem tematycznym o bardzo istotnym znaczeniu naukowym i społecznym. Szczególnie, choć nie jedynie czego dowodzą publikacje Kandydatki w międzynarodowych znaczących czasopismach, wartość przedstawiają badania Autorki dla rozwoju rodzimego (polskiego) dyskursu o edukacji alternatywnej. Szkoły demokratyczne stanowią stosunkowo nowe zjawisko na tej mapie, więc Autorka swoimi badaniami trafia w żywą potrzebę naukowego opisanie i zrozumienia tego aktualnego i rozwijającego się zjawiska edukacyjnego będącego jednocześnie przejawem rozwoju demokracji jako takiej. Co ważne, badania i publikacje Kandydatki uwzględniają przy tym nowe kontekstualne kategorie opisowe. Z pełnym przekonaniem uznają jej nowatorską postawę podejścia do tematu edukacji alternatywnej i szkół demokratycznych oraz oryginalność jego ujęcia.

Analiza całości przedstawionego do oceny dorobku Doktor Katarzyny Gawlicz pozwala mi bez wahania potwierdzić pedagogiczną ale jednocześnie interdyscyplinarną tożsamość naukową oraz potwierdzić wyrazistość tematyczną jej badań a także konsekwencję

w badaniach, w eksplorowaniu określonego obszaru tematycznego. Ta zdecydowana konsekwentna postawa Kandydatki w zakresie tematyki realizowanych badań zasługuje moim zdaniem na podkreślenie i pozytywne wyróżnienie.

2. Ocena głównego osiągnięcia naukowego

Głównym osiągnięciem naukowym wspierającym wniosek o nadanie stopnia doktora habilitowanego, Kandydatka określa cykl publikacji ulokowanych w nurcie zainteresowań i aktywności badawczych, który nazwała „Szkoły demokratyczne w Polsce jako nowa alternatywa edukacyjna: konteksty społeczno-kulturowe, budowanie społeczności i uczenie się”. Na cykl składa się monografia pt. *Szkoły demokratyczne w Polsce. Praktykowanie alternatywnej edukacji* oraz kilka artykułów autorskich i współautorskich opublikowanych przede wszystkim w znaczących międzynarodowych periodykach naukowych, jak *British Journal of Sociology of Education*, *Critical Studies of Education*, *Etnography and Education*. Ten jej obszar zainteresowań badawczych jest poniekąd kontynuacją wcześniejszych wątków tematycznych, które Kandydatka zdefiniowała jako dwa inne swoje nurty badawcze.

Przedstawiane przedmiotowe publikacje są efektem realizacji projektu badawczego na temat szkół demokratycznych, finansowanego przez Narodowe Centrum Nauki w ramach konkursu Sonata 7, którego celem była kompleksowa analiza istnienia i funkcjonowania w Polsce szkół demokratycznych jako nowego zjawiska edukacyjnego w polskim systemie oświaty. Badania, które stały się podstawą tego osiągnięcia naukowego były badaniami etnograficznymi realizowanymi w szkołach demokratycznych w różnych częściach Polski w okresie 2015-2019. Badania miały charakter zespołowy. Uzyskany bogaty materiał empiryczny był, w świetle deklaracji Kandydatki, jedynie w pewnej części analizowany zespołowo, stąd co do większości analiz na których opiera się monografia i artykuły, Autorka deklaruje, że dokonywała ich samodzielnie. Proces badawczy w etapie zbierania danych realizowano zarówno w postaci ciągłej – wielomiesięcznej (2 placówki), jak i interwałowej, tj. w postaci powtarzalnych wizyt badawczych w poszczególnych szkołach. Metodologia badań oparta była o triangulacyjne wykorzystanie różnych metod i danych. Wśród metod zastosowano zarówno bezpośrednią obserwację społeczności szkół demokratycznych w różnych kontekstach sytuacyjnych, semi-strukturyzowane wywiady z osobami dorosłymi, analizę dokumentów szkolnych oraz w badaniach z udziałem dzieci, w ramach podejścia mozaikowego (Clark and Moss, 2005), wywiady oraz wywiady oparte o wykonane fotografie. Dobór podejścia badawczego w wymiarze formacyjnym jako jakościowego, a metodologicznie jako etnograficznego oraz

jako triangulacyjnego co do metodyki badań, uznać należy za trafne rozwiązanie w świetle przyświecających temu projektowi zamiarów badawczych w aspekcie teleologicznym oraz zakresu badań. Przyjęte rozwiązania metodologiczne pokazują Autorkę i jej zespół badawczy jako badaczy aspirujących do nowoczesnego uprawiania badań dotyczących zjawisk i problemów społecznych, w tym zjawisk i rzeczywistości edukacyjnych, dążących do głęboko rozumiejącego i kontekstualnego rozpoznawania wybranej rzeczywistości oraz eksplorowania jej w optyce partycypacyjno-interpretatywnej uwzględniając zarówno perspektywę badacza jak i uczestników badanej rzeczywistości. Taką postawę badawczą należy w mojej opinii szczególnie docenić i promować.

Publikacje w tym podstawowym dla wniosku o stopień doktora habilitowanego cyklu (monografia + artykuły), relacjonujące przedmiotowe badania Kandydatki (i oczywiście jej zespołu) wpisują się bardzo dobrze w prowadzony w Polsce i na świecie dyskurs badawczy oraz dyskurs społeczno-polityczny na temat edukacji alternatywnej. Niezaprzeczalnym w mojej ocenie ich walorem jest ukazywanie tematu wielowymiarowo, w różnych perspektywach analitycznych. Z jednej strony, w świetle określonych koncepcji teoretycznych (teorii praktyk, społecznych, transformatywnego uczenia się czy teorii władzy), z drugiej natomiast, ujmując temat szkół demokratycznych z różnych punktów widzenia (relacji z systemem oświaty, jako ruchu społecznego i oddolnych inicjatyw edukacyjnych, jako praktyki realizowania demokracji, praw i podmiotowości dzieci oraz rodziców, jako wymiaru zaangażowania społeczno-edukacyjnego rodziców).

Podstawowa dla wniosku **monografia** [*Szkoły demokratyczne w Polsce. Praktykowanie alternatywnej edukacji*] stanowi w mojej ocenie kompleksowe opracowanie ukazujące zjawisko jakim są szkoły demokratyczne w Polsce jako nową stosunkowo formę edukacji alternatywnej, obok wcześniej rozwijających się jej postaci, jak np. szkół społecznych czy edukacji domowej. Monografia jest studium empirycznym opartym o określone założenia teoretyczne, takie jak teoria praktyk społecznych Schatzkiego, teoria architektury praktyk Kemmisa, które dotychczas w Polsce nie były wykorzystywane, co samo w sobie stanowi już znaczny wkład w rozwój dyskursu o alternatywnych formach edukacji. W oparciu o te koncepcja Autorka analizowała zarówno powstawanie szkół demokratycznych jak i ich codzienność, codzienne funkcjonowanie. Ukazując założenia teoretyczne Autorka słusznie zrezygnowała z ukazania szerokiego tematycznego podłoża jakimi są tematy demokracji, edukacji i systemu oświaty, praw dziecka, czy obywatelskiego i społecznego zaangażowania, koncentrując się na wymienionych powyżej teoriach oraz poprzestając na rzeczowym nawiązaniu do koncepcji edukacji alternatywnej jako ramie kontekstowej zjawiska szkół

demokratycznych. Docenić należy zwięzły charakter tej części rozprawy i samej narracji. Całość tych prezentacji tworzy celną i zgrabną ramę dla ukazywanych w dalszych częściach analiz empirycznych, zamykającą się w niespełna 40 stronach. Pozostałe odniesienia teoretyczne dla prowadzonych analiz empirycznych zostały przez Autorkę stosownie i trafnie umieszczone w określonych fragmentach analizy badań. Równie trafnie i rzeczowo Autorka ukazała metodologiczne aspekty swoich badań (opis na s. 37-52 rozprawy). Odnosząc się do przyjętych ram konceptualnych Autorka przedstawia cel swoich analiz jako próbę zrekonstruowania splotów praktyk i ich architektury w danej czasoprzestrzeni, rozumiejąc szkoły demokratyczne jako organizacje społecznie wytwarzane i podtrzymywane (s.38 rozprawy). Szczegółowe cele badań przedstawianych w monografii zostały wskazane (s. 39) analogicznie do celów projektu badawczego realizowanego przez zespół badaczy (finansowanego przez NCN) i mogą być one potraktowane /rozumiane/ jako cele operacyjne. Choć oddając ukłon w stronę tradycji metodologicznej przyznam, że nieco mi jednak zabrakło w opisie podstawowych założeń metodologicznych zdefiniowania, choćby na ogólnym poziomie, pytań badawczych.

Autorka w przekonujący sposób ukazuje uzasadnienia doboru próby badawczej - przypadków szkół demokratycznych do badań (s. 39). Jednocześnie w klarowny sposób wyjaśnia porządek analityczny badań, w którym nastąpiło w sposób uzasadniony metodologicznie, konceptualnie i etycznie odejście od perspektywy przypadku ujmowanego jako konkretne placówka (szkoła) na rzecz wyłonienia i skupienia się w analizie na praktykach, a raczej na zespołach praktyk, czyniąc z nich zasadniczy klucz porządkujący analizę danych. Zastosowany sposób analizy można by więc przyrównać do zbiorczego studium przypadków (w nawiązaniu do ujęcia R.Stake'a), realizowanego przez Badaczkę na niejako meta analitycznym poziomie, tj. ponad ulokowaniem instytucjonalnym czy terenowym, choć z takiego klucza wychodził dobór przypadków - poszczególnych szkół oraz podstawowa formuła badań jako badań etnograficznych. Autorka jasno moim zdaniem uzasadniła rezygnację ze studium przypadków szkół oraz ryzyka analityczno-konkluzyjne jakie z tego rozwiązania wynikały (s. 41), odwołując się przede wszystkim do względów etycznych (zapewnienie anonimowości badanym podmiotom). Oczywiście można polemizować z Autorką czy rzeczywiście przyjęta przez nią zasada była słuszna? Czy odejście od kompleksowej analizy przypadku/ów, tj. perspektywy danej szkoły (zawsze w tym temacie przypadku oryginalnego i niepowtarzalnego) nie spowodowało utraty ukazania kontekstualności powstawania i tworzenia się szkół demokratycznych i utraty wydobywania różnorodności zjawiska jakimi są szkoły demokratyczne? Wybór którego dokonała Autorka, aby to teorie praktyk społecznych zdefiniowały perspektywę

analityczną w jej badaniu, można jednak uznać i przyjąć w świetle jej uzasadnienia wskazującego na jej pełną świadomość ryzyka i odpowiedzialność decyzji oraz w świetle wykazania przez Nią korzyści przyjętej perspektywy, jako umożliwiającej uzyskanie wielowymiarowego oglądu zjawiska, jakim są szkoły demokratyczne (s. 50). Pozostałe elementy procesu badań zostały w opisie ram metodologicznych wyraźnie i czytelnie ukazane, mam tu na myśli przebieg badań, czas i sposób ich realizacji, etnograficzny profil relacji z badaną organizacją oraz osobami, metody gromadzenia danych. Warto zwrócić uwagę na ciekawą narrację opisującą szczegółowo sposób realizacji badań w szkołach przy wykorzystaniu różnych metod – obserwacji bezpośredniej, wywiadów. Z perspektywy idei podmiotowości i praw dzieci oraz aspiracji ulokowania badań w formacji metodologicznej jaką są *childhood studies*, cennym elementem procesu badawczego była próba pozyskania perspektywy – głosu dzieci. Badaczka sama przyznaje, że nie do końca ten zamiar udało się zrealizować (s.48), deklarując przy tym potrzebę zrealizowania tego aspektu w kolejnych projektach badawczych. Przy okazji, zachęcałabym w tym momencie Autorkę do głębszej refleksji nad przyczynami tego niepowodzenia a wręcz z chęcią zaproponowała wspólną dyskusję w tym względzie, jako iż ten akurat aspekt tj. potrzeba uchwycenia, zrozumienia i opisania dziecięcej perspektywy badanej rzeczywistości wydaje się być dość fundamentalną zasadą nowoczesnych badań dzieciństwa (*childhood studies*).

Struktura analizy badań konsekwentnie do przyjętych założeń koncepcyjnych oparta została na zespołach praktyk wyróżnionych w obszarach powstawania i istnienia szkół demokratycznych. Autorka wyróżniła w tym celu praktyki fundacyjne, tożsamościowe, budowania społeczności, uczenia się. Ich analiza i opis zbudowały układ całej szczegółowej analizy empirycznej. W tym sensie ale także uwzględniając treść owej analizy, podkreślić należy, że struktura ta ma logiczny i uporządkowanych charakter.

W każdym z podejmowanych przez Autorkę obszarów analizy dotyczącym poszczególnego zespołu przedmiotowych praktyk [kolejne rozdziały 2-5] dostrzegam wiele wartości naukowych i walorów, które znacząco rozwijają wiedzę o szkołach demokratycznych oraz stwierdzam wręcz, że także w szerszym wymiarze cały dyskurs o praktykach uprawiania demokracji poprzez oddolne organizowanie życia społecznego. W każdym z rozdziałów analizy (2-5) Autorka ukazuje wartościowe ustalenia oraz konkluzje w ramach penetrowanego obszaru tematycznego. W skróconej postaci przedstawia je także w swoim Autoreferacie. W samej rozprawie prowadzone analizy w mojej ocenie w pełni odpowiadają standardom analizy jakościowej tego typu. W każdym z tych rozdziałów Autorka zastosowała bardzo dobry zabieg umieszczając na końcu podsumowania, w których eksponuje konkluzje płynące

z analizy badań. W mojej ocenie, skonstruowane podsumowania to szczególnie cenne fragmenty rozprawy zawierające w syntetycznej postaci oryginalne i wnioski z badań, bowiem w rzeczowy i skondensowany sposób badaczka ukazuje w nich najważniejsze ustalenia w obrębie wyróżnionych przez siebie zespołów przedmiotowych /analizowanych/ praktyk tworzenia lub codzienności funkcjonowania szkół demokratycznych. Wszystkie zawarte w tych fragmentach ustalenia /konkluzje/ stanowią w mojej opinii cenny wkład w naukowy dyskurs tematu.

Warto też podkreślić, że narracje analizy prowadzone są konsekwentnie w obrębie wyłanianych i przyjętych kategorii (np. w pierwszym rozdziale analizy empirycznej: motywacje osób zakładających szkoły demokratyczne, proces tworzenia szkoły, praktyki rekrutacyjne i inicjacyjne, itd.), jako kolejne podrozdziały w rozdziałach analizy empirycznej. To dowodzi badawczo-analitycznej systematyczności Autorki i jej „panowania” nad materiałem analitycznym i z pewnością jest kompetencją szczególnie istotną dla pewności badawczej i samodzielności naukowej do której Autorka aspiruje. Na marginesie wyrażanych tu komentarzy zauważyć jednak chcę, że właśnie tych „kategorii” zabrakło mi jako interesujących badaczkę „jednostek” tworzących zakres badań, i oczywiście wyrażonych w postaci pytań badawczych. Moim bowiem zdaniem kategorie te, to nic innego jak kierunki analizy skonceptualizowane przez Autorkę wcześniej i wyznaczające na wcześniejszym etapie badań kierunki i charakter pozyskiwanych danych. Dlaczego więc nie wymieniono ich wcześniej jako wyznaczających zakresu badań czyli w zasadzie jako problemów badawczych? To dla mnie jak widać polemiczna kwestia.

W analizach empirycznych Autorka w swobodny sposób dowodzący jej bardzo dobrej orientacji w dyskursie badawczym, odwołuje się do stanowisk innych badaczy, na ich tle ukazując lub konstatając wyniki swych badań. To w mojej opinii zdecydowanie pożądany poziom analizy w badaniach i pracach do awansu na samodzielność naukową. Dobrze, że Kandydatka wykazała się kompetencjami w tym względzie, choć zauważam, że tych odwołań do teoretyków oraz do innych autorów badań z obszaru edukacji alternatywnej, czy podmiotowości dziecka w edukacji, czy szkół demokratycznych, czy nawet specyficznych tematów w edukacji (np. tutoring rówieśniczy) nie ma w pracy szczególnie wiele. Odczuć więc można, że Autorka świetnie porusza się w bogatym materiale badawczym i formułowaniu tez analizy oraz konkluzji badawczych i podsumowujących, natomiast gorzej wypada na polu odwoływania się swoimi wynikami do dyskursu, czyli odnoszenia własnych wyników badań do innych. Pod tym względem lepiej prezentuje się Zakończenie rozprawy. *Nota bene*, ta

niezbyt imponująca liczba odwołań do stanowisk teoretycznych oraz wyników innych badań znalazła efekt w postaci nie szczególnie jakoś imponującej zakresowo bibliografii.

Zauważyć pragnę, że poza wysoką wartością naukową przedstawianych analiz i wniosków, poza celnością i wartością wyprowadzonych przez Autorkę z analizy konkluzji, w przedstawionej części analizy empirycznej pozytywnie zwraca uwagę sprawne ilustrowanie treści analiz wypowiedziami osób badanych i innymi elementami ilustrującymi formułowane tezy (np. fotografie). Co uważam za świetny zabieg, główne tezy analizy zostały przez Autorkę licznie przedstawiane jako podtytuły poszczególnych podstawowych fragmentów, co nie tylko dobrze przyczyniło się do dobrej strukturyzacji analizy (bogatego niezwykle wszak materiału), ale też pozwala czytelnikowi je łatwo zidentyfikować w tekście.

W pracy zwraca też uwagę ciekawe Zakończenie, które nie jest konwencjonalnym zebraniem i jak to czasami bywa powtórzeniem głównych konkluzji badawczych oraz (w pracach z obszaru pedagogiki) komentarzami na temat praktycznego ich znaczenia i wykorzystania. Autorką słusznie moim zdaniem uznana, że funkcję tę spełniły podsumowania rozdziałów. Zakończenie zadedykowała natomiast szerszej refleksji nad rolą społeczną szkół demokratycznych i ich dalekosiężnym znaczeniem i wpływem społecznym, czyniąc refleksje na temat ich znaczenia i pozycjonowania wobec systemu edukacji, znaczenia i pozycji szkół demokratycznych dla środowiska społecznego oraz całego społeczeństwa. Taki zabieg bardzo mi się spodobał i uważam, że jest trafnym i bardzo wartościowym zamknięciem dzieła.

Na marginesie czynionych tu uwag dodam, że pozytywnie odnotowuję też język inkluzyjny płciowo w jakim monografia została napisana, jako jedna z niewielu – póki co - prac naukowych szanująca i promująca język akademicki jako niedyskryminujący pod względem płci. Bardzo to w rozprawie doceniłam.

W zakres cyklu jako głównego osiągnięcia naukowego, Autorka włącza też **4 teksty** opublikowane w czasopismach naukowych międzynarodowych oraz w tomie pokonferencyjnym, wszystkie w języku angielskim (tytuły wymienione na s. 12-15 Autoreferatu). Potwierdzam co deklaruje Autorka, że jakkolwiek oparte są one na tym samym materiale badawczym co oceniona powyżej monografia, to jednak będąc rozwinięciem wybranych wątków, które w monografii są sygnalizowane lub tylko skrótowo komentowane, mają one charakter oryginalny. Co też jest istotne dla uznania oryginalności owych tekstów, w każdym z nich ma miejsce odwołanie do specyficznego, odrębnego tła teoretycznego pozwalającego Autorce (czy Autorom, przy opracowaniach wieloautorskich) na stawianie i dowodzenie danej tezy oraz specyficzne wykorzystanie wyników przeprowadzonych badań.

Pierwszy z tekstów „Parental choice...”(2021) wpisuje się w dyskurs o relacjach między edukacją a demokracją i pokazuje powstawanie szkół demokratycznych oraz szerszej obszar edukacji w Polsce jako *quasi* ruch społeczny. Jednocześnie, co szczególnie ciekawe, w tekście stawia się tezę, że pierwsze szkoły demokratyczne w Polsce były obszarem ujawniania się problemów zderzenia tendencji demokratycznych z konsumencką logiką napędzaną ekspansją neoliberalizmu. Obie perspektywy są interesujące i oryginalnie naświetlają temat i wyniki badań. Drugi z tekstów „School as a site....” (2021) dotyczy pozytywnego skutku doświadczania przez rodziców pobytu ich dziecka w szkole demokratycznej w postaci uczenia się ich samych w perspektywie transformatywnej. Tu postawiona teza mówi o możliwości funkcjonowania i oddziaływania szkół demokratycznych jako miejsc /przestrzeni/ inspirujących oraz z potencjałem przemiany tożsamościowej dorosłych uczestników tego środowiska (rodziców). Także tę perspektywę uważam za interesującą a sam tekst jako dobrze uzupełniający niezbyt rozwinięty (w Polsce) dyskurs na ten temat. Trzeci tekst „Critiquing the use of children...” (2022), to efekt koncentracji Autorki na zebraniach szkolnych widzianych jako narzędzie partycypacji dzieci w edukacji. Ukazano w nim niejednoznaczność partycypacji dzieci w tych sytuacjach, dowodząc z jednej strony podmiototwórczej roli zebrań z udziałem dzieci, ale też z drugiej strony ryzyka ograniczenia partycypacji poprzez narzuconą dorosłą formułę uczestnictwa jakim jest komunikowanie się werbalne - zabieranie głosu. To trafna i dobrze dowiedziona w tekście teza. Tekst uważam za bardzo cenny naukowo. Czwarty i ostatni w tym cyklu tekst „Democratic schools in Poland...” (2020) ukazuje powstawanie szkół demokratycznych jako swoistej innowacji edukacyjnej w aspekcie zasadniczych idei edukacyjnych jakie im przyświecają, tj. planowania edukacji wychodząc od zainteresowań dzieci oraz dbałości o dobrostan dzieci i ich rozwój społeczny. Jednocześnie tezą autorską Kandydatki jest pokazanie szkół jako czerpiących swą ideologię edukacji z wcześniejszych koncepcji innowacyjnych i wdrażających je metodą prób i błędów oraz wzajemnych inspiracji. Stawiana jest więc tu w efekcie teza o funkcjonowaniu w Polsce swoistego edukacyjnego systemu w postaci środowiska edukacji alternatywnej/demokratycznej o potencjale dokonywania zmian szerszej w obszarze całej kultury edukacyjnej.

Uważam, że wszystkie wskazywane w ramach głównego osiągnięcia /cyklu/ teksty uzupełniające jego zakres obok monografii, spełniają kryteria opracowań oryginalnych i wnoszą nowe wartości naukowe istotnie wzbogacając przedmiotowy dyskurs. Na uwagę zasługuje także moim zdaniem ich docenienie na gruncie międzynarodowym przez międzynarodowych recenzentów, czego dowodzi osiągnięty sukces publikacyjny w czasopismach międzynarodowych.

Podsumowując, uważam, że obszar [cykl] publikacji wskazywany jako osiągnięcie główne, obejmujący monografię oraz teksty – artykuły naukowe, w sposób znaczący rozwijają dyskurs na temat szkół alternatywnych i wnoszą nową wiedzę w ten obszar tematyczny. Wypada mi też potwierdzić potencjał tych publikacji w postaci, jak pisze Autorka w Autoreferacie, możliwości stanowienia przez nie impulsu do refleksji nad możliwościami odchodzenia od przywiązania do dominującej koncepcji szkoły jako instytucji edukacyjnej opartej na standardach programowych określanych przez dorosłych oraz relacjach władzy i podporządkowania, a upowszechniania praktyk demokratycznych zarówno w konwencjonalnych, jak i alternatywnych modelach szkoły. Upowszechnianiu się takiej refleksji zarówno wśród nauczycieli, rodziców, dzieci, jak i tzw. władz oświatowych osobiście zresztą mocno kibicuję i gratuluję Kandydatce efektów przeprowadzonych wraz z zespołem badań i wykorzystania ich wyników do stworzenia tak interesującego cyklu publikacji naukowych z faktycznym potencjałem wpływu społecznego. Jednocześnie – o czym Kandydatka z pewnością wie – pozwalam sobie zauważyć, że aby tak się stało, wyniki badań i stawiane przez Nią tezy powinny być upowszechniane i popularyzowane w „przyjaznej” formule we wszelkich środowiskach i grupach zaangażowanych w edukację.

3. Pozostałe osiągnięcia naukowe

Analiza pozostałego dorobku naukowego Kandydatki powstałego po uzyskaniu stopnia doktora pokazuje, że w gruncie rzeczy, bez względu na to jak Autorka sama to nazywa i dzieli na pewne obszary, osobiście uważam, że jej zainteresowania naukowe i osiągnięcia są jednak w większości ulokowane w obszarze - jak to pozwolę sobie określić - demokratycznych praktyk oraz naruszeń wartości demokratycznych w szeroko rozumianej przestrzeni edukacyjnej (zwłaszcza związanej z poziomem przedszkolnym) wraz z konsekwencjami tych zjawisk oraz z nałożeniem nań perspektywy praw dziecka. W ten sposób bowiem widzę większość jej publikacji, w których choć Autorka podejmuje różne tematy szczegółowe dotyczące przedmiotowych zjawisk w przestrzeni edukacji przedszkolnej, wczesnej edukacji czy wczesnego dzieciństwa czy też w ujęciu analiz systemu. Jednakże nurt tematyczny, który moim zdaniem dominuje w nich wszystkich to ten nazwany przeze mnie (pewnie ułomnie) powyżej jako wiodący w jej twórczości. Jest on widoczny we wszystkich prawie Jej publikacjach, czy to w sensie ideowo-aksjologicznym, czy znaczeniowo-prakseologicznym. W zasadzie w tekstach Kandydatki zidentyfikowałam jeden tekst o badaniach w działaniu

w kontekście przygotowania profesjonalnego w kształceniu nauczycieli, który wyłamuje się poza te ramy, pomijając teksty o ubóstwie kobiet oraz pracy i biedzie oraz tekst na temat polityk edukacyjnych (które Autorka słusznie zresztą określa jako „Inne” publikacje).

Wszystkie wskazywane przez Autorkę (w obszarach nazwanych w Autoreferacie „B” i „C”) teksty (artykuły i rozdziały w pracach zbiorowych) oraz wymieniane w dorobku monografie (Autorka nie dołączyła ich do wglądu) będące opracowaniami współautorskimi, podejmują ciekawe i ważne społecznie oraz wychowawczo wątki tematyczne w wymiarach analiz krytycznych oraz aksjologiczno-postulatywnych. Wszystkie niemal opracowania dotycząc edukacji i demokracji dają w efekcie wartościowy obraz wręcz panoramiczny tematu. W opracowaniach swych Autorka (czasem we współautorstwie) podejmuje temat podstawowy w ujęciu aktualnych sytuacji i problemów, ale także w niektórych tekstach w ujęciu historycznym (np. nawiązania do idei i działań Korczaka czy towarzystw społecznych, czy pokazując demokratycznej szkołę w powojennym Londynie).

Przegląd tekstów przedstawionych do oceny (w j. polskim i angielskim) pozwala mi określić je jako teksty na dobrym i bardzo dobrym poziomie naukowym. Są wśród nich teksty przeglądowe (badań innych autorów, aktów, regulacji oraz raportów) dotyczące zjawisk demokratycznych lub antydemokratycznych w Polsce, w krajach skandynawskich. Są też opracowania lub ich fragmenty oparte o analizę dyskursu aktów regulujących ramy edukacji przedszkolnej (podstawa i programy nauczania), czy edukacji w profilu praw dziecka. Są też opracowania oparte o badania jakościowe [wywiady] wśród nauczycielek i nauczycieli, w tym dotyczące badań w działaniu /*action research*/ oraz oparte o obserwację (badania z 2007, ale teksty z 2013 i 2014 /nurt B/). Pod względem metodologicznym Kandydatka moim zdaniem osadza się kompetencyjnie wyraźnie w obszarze badań jakościowych, z dominantą przeglądowej analizy dyskursu formalnego (akty) i badawczego. Kandydatka nie ma w swych doświadczeniach badawczych projektów o kwalitatywnej formule, choć w kontekście przeglądowych opracowań widać, że dobrze operuje danymi ilościowymi z różnych raportów i obszaru *big data*. W tekstach swych Kandydatka pokazuje się też jako znakomita krytyczna obserwatorka rzeczywistości społeczno-wychowawczej, zjawisk występujących w edukacji, czasem też w kontekście otaczającego ją klimatu politycznego.

Podsumowując ocenę pozostałych osiągnięć naukowych, tj. publikacji przedstawionych poza tzw. głównym osiągnięciem naukowym – cyklem, a w szczególności odnosząc się do przedstawionych w dokumentacji do oceny tekstów (9 tekstów, w tym 3 współautorskie), stwierdzam że mają one dużą wartość naukową, są oryginalne w aspekcie podejmowanej

problematyki i stawianych konkluzji. Innymi słowy, uważam, że znacząco rozwijają one dyskurs naukowy dotyczący edukacji jako przestrzeni rozwoju oraz naruszeń idei demokratycznych.

4. Dorobek naukowy Kandydatki – ocena formalna

Kandydatka poza monografią tytułową - podstawą opisu głównego osiągnięciem naukowego, do oceny dorobku naukowego w ramach aplikacji o stopień doktora habilitowanego przedstawiła 15 tekstów z czego 4 (w j. ang.) uzupełniają zakres głównego osiągnięcia naukowego. W tym zestawie znajduje się 10 artykułów (opublikowanych w czasopismach naukowych) oraz 5 rozdziałów w pracach zbiorowych (w tym publikacja zagraniczna wydana w podręczniku wydawnictwa SAGE, co uważam osobiście jest dużym wyróżnieniem Kandydatki). W większości są to teksty w j. angielskim (10 tekstów). W zestawie 6 tekstów to opracowania współautorskie (z określonym równym wkładem autorów).

Przyznam na marginesie, że ze względu na sposób wyeksponowania dorobku podoktorskiego w dokumentacji (zob. „Wykaz osiągnięć naukowych ....”) nie było mi łatwo zorientować się w jakich proporcjach przedstawiany do aktualnej oceny dorobek (15 tekstów plus 1 monografia) ma się do całości dorobku publikacyjnego Kandydatki (wszystkie jej teksty i monografie). Szkoda. Dodam też jeszcze, iż jakoś przygotowanej dokumentacji zdecydowanie nie przemawia na korzyść Kandydatki.

Pozytywnie chcę podkreślić, że w wykazie dorobku Kandydatki widać pożądaný współczesny profil publikacyjny, tj. wyraźną tendencję do publikowania w czasopismach naukowych - dobrych polskich periodykach naukowych [jak np. Problemy Wczesnej Edukacji czy Studia Pedagogiczne], jak i (co ważniejsze) w prestiżowych periodykach naukowych o zasięgu międzynarodowym.

Uważam, że objętość wszystkich tekstów jest satysfakcjonująca i ma charakter kompletnego omówienia stawianych tez.

W perspektywie parametryzacyjnej Kandydatka wykazuje w zakresie cytowań: WoS 8 (4 autocytowania), Scopus 7 (3 autocytowania), PoP 347 (22 autocytowania). Indeksy cytowań (indeks Hirsha) osiągnęły: WoS 2, Scopus 1, GoogleScholar 10. Jej profil Google Scholar wskazuje łącznie 615 cytowań. Osiągnięte parametry pomiaru aktywności naukowej uważam za satysfakcjonujące na tym etapie rozwoju naukowego. Kandydatka wykazuje punktację 939 punktów. W dokumentacji nie znalazłam potwierdzenia tej punktacji przez stosowny ośrodek informacji naukowej.

Stwierdzam, że analiza ilościowa (formalna) dorobku oraz uzyskane wskaźniki parametryzacyjne uznać należy za satysfakcjonujące w świetle wniosku aplikacyjnego Kandydatki.

5. Pozostała aktywność naukowa

Doktor Katarzyna Gawlicz jest badaczką aktywnie upowszechniającą swoje badania nie tylko w publikacjach, ale też na konferencjach naukowych. Po uzyskaniu stopnia doktora (od 2010r.) samodzielnie lub we współautorstwie prezentowała referaty na ponad 30 konferencjach naukowych, w tym w 18 międzynarodowych, z których wiele odbyło się za granicą i było organizowanych przez prestiżowe ośrodki (np. University of Oxford, University of Geneva, Humboldt University Berlin, Uniwersytet w Hamburgu, University of Milano, Ryerson University Toronto, University College Dublin I inne). Była kierowniczką i współkoordynatorką 2 projektów badawczych (NCN , EOG). Była też członkinią innych zespołów międzynarodowych realizujących finansowane zewnętrznie projekty badawcze. Jest także członkinią towarzystw naukowych, uczestniczką staży naukowych oraz wyjazdów erasmusowych, członkinią redakcji czasopism naukowych. W jej osiągnięciach można zwrócić uwagę na upowszechnianie międzynarodowego dyskursu naukowego poprzez działalność translatorską. Tylko te niektóre wymienione jej aktywności już dowodzą jej zaangażowania w uprawianie nauki i wskazują, że prezentuje ona pożądaną postawę - badaczki aktywnej w wielu formułach.

Zwraca zwłaszcza uwagę Jej aktywność międzynarodowa, wyjście poza granice polskiego środowiska naukowego poprzez zarówno udział w konferencjach, współpracę badawczą, jak i oczywiście publikacje w międzynarodowych czasopismach. To pole międzynarodowych doświadczeń było dla Niej wcześniej impulsem do rozwoju takich a nie innych Jej kierunków badań - jako obszar doświadczania przez nią rozbieżności między ideą i obrazem wczesnej edukacji, szczególnie tej realizowanej w warunkach polskich. Obecnie to pole międzynarodowych aktywności jest już wyrazem uznania i rodzącej się międzynarodowej renomy doktor Katarzyny Gawlicz, czego dowodzi jej publikacja tekst umieszczony w prestiżowym podręczniku The SAGE Handbook of Early Childhood Policy.

6. Wniosek końcowy

Naszkiecowany w tej recenzji obraz aktywności Katarzyny Gawlicz pozwala ją wpisać w ramy nowoczesnej badaczki, aktywnej, o zacięciu interdyscyplinarnym, o umiejętnościach i kompetencjach niezwykle pożądanym we współczesnym rozumieniu efektywnego i jednocześnie „pożytecznego” uprawiania nauki. Jej osiągnięcia naukowe mają oryginalny charakter i wnoszą nowe wartości w dyskurs naukowy. Dynamika jej publikacji naukowych jest satysfakcjonująca. Jest osobą rozpoznawaną w środowisku naukowym polskim, zwłaszcza tym oscylującym badaniami wokół problemów demokracji w edukacji, podmiotowości i praw dzieci a szczególnie partycypacji dzieci. Autorka podejmuje tę tematykę konsekwentnie, osiągając zdecydowanie już teraz status ekspercki. Jej publikacje są wartościowe pod względem upowszechniania badań w Polsce na świecie. Nie mam wątpliwości, że doktor Katarzyna Gawlicz zasługuje na przyznanie jej pozycji samodzielnej naukowo badaczki. Z pełnym przekonaniem wspieram jej wniosek o nadanie jej stopnia doktora habilitowanego nauk społecznych w dyscyplinie pedagogika.

Katowice, 25.08.2012

